

Temsilde Adalet İlkesi Açısından Genel Seçimlerde İttifak^(*)

Alliance in General Elections in Terms of the
Principle of Justice in Representation

Arş. Gör. **Furkan ÇIRKIN**^(**)

Öz

Türkiye’de parlamento seçimlerinde 1961’den beri d’Hondt sistemi uygulanmaktadır. Ayrıca parlamento seçimlerinde ulusal düzeyde uygulanan yüzde onluk seçim barajı mevcuttur. Ülkemizde uygulanan barajlı d’Hondt sistemi, büyük partiler lehine sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Ulusal düzeyde uygulanan yüzde onluk seçim barajı da küçük partilerin parlamentoya girmesini engellerek büyük partilerin aşırı temsil elde etmesini sağlamaktadır. Bu nedenle ülkemizde genel seçim sonuçlarıyla parlamento aritmetiği arasında bir adaletsizlik ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde uzun yıllar boyunca temsilde adaletin sağlanamadığı bir parlamento yapısı ortaya çıkmıştır. Buna karşılık “İttifak Yasası” olarak bilinen yeni düzenlemeden sonraki ilk seçimler olan 24 Haziran 2018 seçimleri sonucunda parlamentoda temsilde adaletin neredeyse tam olarak sağlandığı görülmektedir. “İttifak Yasası” yüzde ondan daha az oya sahip küçük partilerin parlamentoya girmesinin önünü açmaktadır. Bu nedenle ittifak kurumu, ilk etapta temsilde adalet açısından olumlu bir düzenlememiş gibi görünmektedir. Buna karşılık ittifak kurumunun büyük ittifakların d’Hondt sisteminden faydalanarak daha fazla aşırı temsil elde etmesi ve ittifak içinde bulunmayan küçük partilerin adaletsizliğe uğrayabilmesi gibi olumsuz sonuçları da olabilecektir. Sonuç olarak bu makalede ittifak kurumunun temsilde adalet ilkesi açısından gerçekte nasıl bir anlam ifade ettiği inceleme altına alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler

İttifak, Parlamento Seçimleri, Genel Seçimler, Temsilde Adalet İlkesi, D’hondt Sistemi.

Abstract

In Turkey, the d’Hondt system is applied in the parliamentary elections since 1961. There is also ten percent national election threshold in parliamentary elections. In Turkey, the d’Hondt system generally benefits to large parties. In addition, ten percent national election threshold provides environment for overrepresentation of large parties by prevents small parties from entering parliament. For these reasons, an injustice occurs between the results of the general elections and the arithmetic of parliament. Justice in representation hasn’t provided for many years in Turkey.

(*) Makalenin editörlüğe gönderildiği tarih: 30.08.2019. Birinci hakeme sevk tarihi: 01.09.2019. Raporun birinci hakemden dönüş tarihi: 26.09.2019. İkinci hakeme sevk tarihi: 31.08.2019. Raporun ikinci hakemden dönüş tarihi: 06.09.2019.

(**) Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı,
E-posta: cirkinfurkan@gmail.com,
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0003-3293-9525>.

On the other hand, as a result of 24 June 2018 election which is the first elections following the new regulation known as the "Alliance Law", justice in representation in parliament is almost fully achieved. The alliance paves the way to enter parliament for small parties which has got under ten percent of vote to. Therefore, at first view, the alliance seems to be a positive regulation in terms of justice of representation. On the other hands, the alliance causes large parties in large alliances gain more overrepresentation by using of advantages of the d'Hondt system. And in the new election system, small parties which isn't in any alliance can't enter the parliament, so the "Alliance Law" causes to injustice between parties within an alliance and not within an alliance. As a result, this article examines what the alliance actually means in terms of the principle of justice in representation.

Keywords

Alliance, Parliamentary Elections, General Elections, Justice in Representation, D'hondt System.

GİRİŞ

"İttifak Yasası" olarak bilinen 7102 sayılı "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"¹ ile artık siyasi partilerin parlamento seçimlerine ittifak yaparak girebilmeleri serbest kılınmıştır. Buna göre iki veya daha fazla siyasi parti aralarında ittifak yaparak seçime girebilecektir ve bu partilerin seçim çevrelerindeki oyları birlikte sayılacaktır. Toplam alınan oy miktarına göre ittifak, seçim çevrelerinden temsilcilik kazanacak ve bu toplam temsilcilikler daha sonra ittifak içindeki partilere d'Hondt sistemi ile dağıtılacaktır. Ayrıca ittifak içindeki partiler, tek başlarına ne kadar oy almış olurlarsa olsunlar ittifakın toplam oyu ulusal seçim barajını geçerse parlamentoya girmeye hak kazanacaktır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş sonrasında getirilen "İttifak Yasası"ndan önce ülkemizde siyasi partilerin seçim ittifakı yapmaları yasal değildi. Her ne kadar ülkemizde seçim sonrası koalisyon hükümetlerine oldukça aşına olsak da seçim ittifakları yasak olduğu için uygulamada pek fazla görülmemekteydi. Fakat yine de açık bir şekilde olmasa da farklı parti listelerinden aday olmak ve başka parti lehine seçime girmeme kararı almak gibi yöntemlerle uygulamada seçim ittifakları görülmekteydi. Dünya genelinde ise birçok ülkede seçim ittifakları görülmektedir. Şimdi "ittifak"ın kavramsal çerçevesi çizildikten ve seçim ittifaklarının dünya genelindeki ve Türkiye tarihindeki uygulamalarına değinildikten sonra bu makalenin asıl konusu olan "İttifak Yasası"nın temsilde adalete etkilerine geçilecektir.

Siyasi partilerin belirli bir amaç için birlikte hareket etmeleri en temelde seçim öncesi ittifaklar ve seçim sonrası koalisyonlar şeklinde karşımıza çıkmakta-

¹ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180316-28.htm>, E.T.: 25.08.2019.

dır. Seçim öncesi ittifaklar, en az iki siyasi partinin seçimden alınabilecek oy miktarını ve faydayı en üst düzeye çıkarabilmek amacıyla seçim öncesinde bir araya gelmeleri şeklinde tanımlanabilir. Seçim sonrası koalisyonlar ise seçim sonuçlarına göre en az iki siyasi partinin parlamentoda veya hükümette birlikte çalışmaları konusunda anlaşmaları anlamına gelmektedir.² Seçim ittifakları, genellikle seçim sistemine göre stratejik bir hamle olarak karşımıza çıkmaktadır ve siyasi partilerin seçimlerden en yüksek faydayı sağlamak amacıyla kaynaklarını birleştirmelerini tanımlamaktadır.³ Seçim sonrası koalisyonlar ise parlamentoda yer alan partilerin bir hükümet kurmaya yönelik siyasi işbirlikleridir.⁴ Genellikle bir siyasi partinin parlamentoda hükümet kurmak için yeterli çoğunluğa sahip olmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır.⁵ Bu makalenin konusuyla ilgili olan kısım seçim ittifaklarıdır. Literatürde nispi temsil sisteminin olmadığı seçim sistemlerinin partileri seçim ittifaklarına daha çok zorladığı kabul edilmektedir.⁶ Ayrıca yüksek seçim barajının uygulanması da küçük partileri seçim ittifaklarına zorlamaktadır.⁷ Dolayısıyla seçim ittifakları genellikle adaletsiz-orantısız seçim sistemlerinde görülmektedir. Parti sisteminin kutuplaşmış olması da seçim ittifaklarına ortam hazırlamaktadır. Bu atmosferler içinde karşımıza çıkan seçim ittifakları, genellikle ideolojik olarak uyum sağlayabilen partiler arasında görülmektedir.⁸

Seçim ittifaklarının farklı türleri bulunmaktadır. Örneğin; seçimler öncesi ve sonrasında beraber çalışılacağını bildiren bir açıklamayla seçim ittifakları kurulabilir. Ya da seçim ittifakları ortak bir çatı altında seçimlere girme veya ortak bir liste altında aday belirleme şeklinde karşımıza çıkabilir. Bunun yanı sıra seçim ittifakları, partilerin seçim sonrasında hükümeti birlikte kuracaklarını duyurmaları ya da bu ittifakı yasalaştırarak tek bir liste altında seçime girmeleri ile de mümkün olmaktadır. Seçim ittifaklarında görülen başka bir yöntem ise bir partinin diğer parti ya da partiler lehine bazı bölgelerdeki seçimlerden çekilme kararı alması ve bunu kamuoyuna açıklamasıdır.⁹

² Denis Kadima "An Introduction to the Politics of Party Alliances and Coalitions in Socially-Divided Africa", *Journal of African Elections*, 2014, C.13, S.1, s.2.

³ The National Democratic Institute and the Oslo Center for Peace and Human Rights, *Coalitions: A Guide for Political Parties*, 2015, s.14.

⁴ A. Ersoy Kontacı, "Siyasi İstikrar Temelli Koalisyon Eleştirileri: Anayasa Hukuku Açısından Ampirik Bir Analiz", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2016, C.28, S.123, s.34.

⁵ The National Democratic Institute and the Oslo Center for Peace and Human Rights, *a.g.e.*, s.15.

⁶ Sona Nadenichek Golder, *The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation*, Columbus, The Ohio State University Press, 2006, s.12 vd.

⁷ Kadima, *a.g.m.*, s.10.

⁸ Golder, *a.g.m.*, s.9.

⁹ Nebi Miş/Hazal Duran, "Seçim İttifakları", *SETA Analiz*, 2018, S.232, s.8.

Uygulanan seçim sisteminin doğası ve karakteri siyasi partilerin seçim ittifakı yapma eğilimlerini belirlemektedir.¹⁰ Örneğin; İngiltere’de uygulanan dar bölge tek turlu basit çoğunluk seçim sistemi küçük partilerin büyük bir partiye ya da kendi aralarında ittifak yapmasını zorunlu kılmaktadır. Avam Kamarası seçimlerinde uygulanan dar bölge tek turlu basit çoğunluk sisteminde seçmenler, oylarını en büyük iki partiden birine değil de üçüncü bir partiye verdikleri takdirde bu oyların israf edilmiş olduğunu görmektedir. Dolayısıyla seçmenler, en büyük düşmanlarının kazanmasına engel olabilmek için büyük iki partiden ehven-i şer olanı tercih etmektedir.¹¹ Küçük siyasi partiler de bu durumu büyük iki partiden biriyle ittifak yapmak suretiyle kullanabilmektedir. Kısaca küçük partilerin büyük bir parti etrafında birleştiği seçim ittifakları ortaya çıkabilmektedir.¹² Yine dar bölge tek turlu basit çoğunluk sisteminde küçük partilerin güçlerini bir ittifak adayında birleştirmemeleri hâlinde, yani aralarındaki bölünmeden kaynaklı olarak, o bölgedeki çoğunluğun desteklemediği bir aday seçimi kazanabilmektedir.¹³ Dolayısıyla küçük siyasi partiler, bu durumu aralarında ittifak yaparak aşmayı deneyebilmektedir. Yani çoğunluğun istemediği bir adayın seçilmesi yerine azınlıkta kalan küçük partiler ittifak yaparak aralarından birinin adayını seçtirebilmektedir. Bu seçim ittifakları, siyasi partilerin aralarında yaptıkları adaylık sözleşmeleriyle ortaya çıkmaktadır.¹⁴ Örneğin; 1992 seçimlerinde bu şekilde küçük partilerin ittifakı aday göstermeleri sayesinde İngiltere genelinde yirmi aday seçtirilebilmiştir.¹⁵

Amerika Birleşik Devletlerinde iki parti sistemi hâkim olduğu için üçüncü bir partinin etkinliği görülmemektedir. Bu nedenle açık bir şekilde parti ittifakları da karşımıza çıkmamaktadır. Ancak başkanlık ve Kongre seçimlerinde pek şansları bulunmayan küçük siyasi partiler sosyal, kültürel ve politik değişiklik isteklerini uygulatabilmek için çaba göstermektedir.¹⁶ Amerika Birleşik Devlet-

¹⁰ Kadima, *a.g.m.*, s.10.

¹¹ Maurice Duverger, *Siyasi Partiler*, Çev. Ergun Özbudun, 2. Basım, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1974, s.300; İngiltere’de Avam Kamarasına baktığımız zaman, en büyük iki partinin yüzde doksandan fazla temsil oranına sahip olduğu görülmektedir. Robert Blackburn, *The Electoral System in Britain*, New York, Macmillan, 1995, s.215.

¹² Miş/Duran, *a.g.m.*, s.11.

¹³ Enid Lakeman/James D. Lambert, *Voting in Democracies: A Study of Majority and Proportional Electoral Systems*, London, Faber and Faber Publishing, 1955, s.34 vd.

¹⁴ Miş/Duran, *a.g.m.*, s.11.

¹⁵ Rıza Arslan, *Demokratik Yönetim Sistemleri: Parlamenter, Başkanlık, Yarı-Başkanlık ve Konkordanz Yönetim Sistemleri*, 2. Baskı, Bursa, Dora Yayınevi, 2015, s.42.

¹⁶ Amerika Birleşik Devletlerinde Yeşil Parti, Reform Partisi ve Anayasa Partisi gibi başkanlık seçimlerinde oldukça aktif olan siyasi partiler mevcuttur. Robert Longley, “The Important Role of US Third Parties”, (Çevrimiçi) <https://www.thoughtco.com/importance-of-us-third-political-parties-3320141>, E.T.: 14.09.2019.

lerinde uygulanan başkanlık seçimlerinde bir eyalette en çok oyu alan aday, o eyaletin seçiciler kuruluna yollayacağı ikinci seçmenlerin tamamını kazanmaktadır.¹⁷ Kazananın her şeyi aldığı bu sistem, adil bir temsil esasıyla değil de ufak bir farkla bile olsa çoğunluğun hangi tarafta olduğuna göre işlemektedir.¹⁸ Bu seçim sistemi nedeniyle adaylar, çok sayıda ikinci seçmenin seçiciler kuruluna gönderildiği ve partiler arası oy farkının birbirine çok yakın olduğu eyaletlere yoğunlaşmaktadır.¹⁹ Yoğunlaşılacak bu eyaletlerde etkili olabilecek küçük partilerle yapılan pazarlıklar ve seçim öncesinde küçük partilerle yapılan ittifaklar büyük önem arz edebilmektedir. Yine iki parti sisteminin mevcut olduğu Amerika Birleşik Devletlerinde Kongre yapısı incelendiği zaman içinde farklı görüşleri barındıran iki büyük partiden oluşan bir kongreyle karşılaşmaktadır.²⁰ Parlamentoya iki büyük partinin hâkim olması üzerinde hem tek turlu dar bölge basit çoğunluk seçim sistemi hem de en büyük ödülün başkanlık makamı olduğu başkanlık hükümet sistemi etkilidir.²¹ Fakat gevşek parti disiplini ve önseçim bu iki partinin kendi içlerinde farklı görüşleri barındırmasına ortam sağlamaktadır. Aslında gizli veya açık seçim ittifaklarıyla küçük partilerin bu büyük iki parti içinde kendilerine yer bulabildikleri ve siyasi isteklerini parlamento taşıyabildikleri söylenebilir.

Fransa'da parlamento seçimlerinde iki turlu dar bölge çoğunluk seçim sistemi uygulanmaktadır. Bu seçimlerde birinci tur, yakın siyasi eğilimlere sahip siyasi partiler arasında bir ön seçim gibi görülmektedir. Bu partiler, birinci turda en yüksek oyu alan aday etrafında ittifak yapmaktadır. Daha düşük oy alan adaylar, ikinci turda kendi siyasi eğilimlerine yakın bir ismin seçilebilmesi için o kişinin lehine adaylıktan çekilerek seçim ittifakı yapmaktadır.²² Fransa'da siyasi partiler arasında görülen bu uzlaşma ihtiyacı nedeniyle zamanla seçim öncesi ittifaklar da görülmeye başlamıştır. Ayrıca Fransa'da uygulanan iki turlu

¹⁷ Nelson W. Polsby/Aaron Wildavsky/Steven E.Schier/David A. Hopkins, *Presidential Elections: Strategies and Structures of American Politics*, 13. Baskı, Maryland, Rowman and Littlefield Publishers, 2012, s.51.

¹⁸ Alexander S. Belenky, *Who will be the Next President?: A Guide to the U.S. Presidential Election System*, 2. Baskı, y.y., Springer International Publishing, 2016, s.76 vd.

¹⁹ Paul Allen Beck/Frank J. Sorauf, *Party Politics in America*, 7. Baskı, New York, Harper Collins, 1992, s.310.

²⁰ Fakat bu durum küçük partilerin Amerika Birleşik Devletlerinde küçük partilerin olmadığı anlamına gelmemektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde esas olarak iki parti sistemi mevcut olmakla beraber, her zaman küçük partiler de var olmuştur. Hüseyin Özcan/Murat Yanık, *Siyasi Partiler Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul, Der Yayınevi, 2014, s.19; Zaten iki parti sisteminden bahsedilirken, ülkede yalnızca iki tane partinin olduğu anlaşılmalıdır. İki parti sisteminin temel özelliği, var olan tüm partiler içinde iki büyük partinin siyasi yaşama egemen olmasıdır. A.e., s.50.

²¹ Beck/Sorauf, a.g.e., s.42.

²² Anne Stevens, *The Government and Politics of France*, London, Macmillan, 1992, s.170.

dar bölge çoğunluk seçim sisteminde ilk tur ile ikinci tur arasındaki sürenin çok kısa olması, siyasi partileri seçim öncesi ittifaklara itmektir. Zira iki tur arasındaki sürenin çok kısa olması nedeniyle siyasi partilerin seçim stratejilerini değiştirmeleri ve bir adayda ittifak yapmaları için yeterli süreleri bulunmamaktadır.²³

Seçim sistemlerinin yapısı gibi hükümet sistemlerinin yapısı da seçim ittifaklarına ortam hazırlayabilmektedir. Örneğin; başkanlık sistemlerinin yapısı gereği ittifakları zorladığı söylenebilir. Bu sistemlerde başkanlık seçimlerinde çoğunluğu sağlamak amacıyla genellikle birden fazla siyasi partinin bir başkan adayı üzerinde ittifak yaptıkları görülmektedir. Özellikle Latin Amerika ülkelerinde başkanlık sistemlerinin genellikle ittifak politikalarıyla bir arada yürüdüğü görülmektedir.²⁴ Hatta bu ülkelerde ittifaklara dâhil olmak, siyasette yer edinmek için bir zorunluluk haline gelmiştir. Her ne kadar bu ülkelerde çok sayıda siyasi parti bulunsun da bir müddet sonra siyasi partiler belirli bir aday etrafında ittifak oluşturmaya başlamaktadır.²⁵ Sonuç olarak başkanlık sistemlerinde başkanın seçilebilmesi için gerekli olan yüzde elli artı bir kuralı, tek bir partinin bu orana ulaşması zor olduğu için siyasi partileri ittifak yapmaya zorlamaktadır. Başkanlık seçimlerindeki bu ittifakların çoğu zaman parlamento seçimlerine de yansdığı görülmektedir.²⁶ Ayrıca herhangi bir partinin ittifak yapmaksızın başkanlığı kazanamadığı ve parlamentoda çoğunluğu elde edemediği ülkelerde tikanlıklar baş göstermektedir. Örneğin; Meksika’da 1994’ten beri en büyük üç partiden hiçbiri yüzde elli oy oranını geçmeyi başaramamıştır. Sonuçta oluşan parlamento yapısı yürütmeyi felç etmiş ve ülkeyi çıkmaza sokmuştur. Bu nedenle parlamentodaki üç parti ülkenin en önemli sorunlarını çözebilmek amacıyla “Meksika için Pakt” adı altında bir ittifak kurmuştur.²⁷ Yine “Koalisyoncu Başkanlık” olarak adlandırılan Brezilya başkanlık sisteminde başkan adayı, ittifak teklifinde bulunduğu partilere bakanlıklar vererek hem başkanlık seçimlerinde bu partilerin seçmeninden oy almakta hem de parlamentoda bir ittifak kurulmasını sağlayarak istediği yasaların geçmesini kolaylaştırmaktadır.²⁸ Böy-

²³ George Tsebelis, “Nested Games: The Cohesion of French Electoral Coalitions”, *British Journal of Political Science*, 1988, C.18, S.2, s.148.

²⁴ Marisa Kellam, “Why Pre-Electoral Coalitions in Presidential Systems”, *British Journal of Political Science*, 2017, C.47, S.2, s.391 vd.

²⁵ Bu ittifaklarda bazen ittifak içindeki siyasi partilerin isimleri seçimlerde listelenmekte bazen de ittifaka katılan partilerin ismi olmaksızın sadece başkan adayının kendi adı görünmektedir. Kellam, *a.g.m.*, s.403.

²⁶ Miş/Duran, *a.g.m.*, s.14 vd.

²⁷ The National Democratic Institute and The Oslo Center for Peace and Human Rights, *a.g.e.*, s.18.

²⁸ Miş/Duran, *a.g.m.*, s.18.

lece başkanlık seçimlerindeki ittifakların parlamento seçimlerine de ittifak şeklinde yansması sayesinde yürütmenin felç olması ve sistemin kilitlenmesi engellenmek istenmektedir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçen Türkiye’de de başkanlık sistemi mantığının hâkim olduğu yeni hükümet sistemiyle birlikte siyasi partilerin seçim ittifakları yapmalarına izin verilmeye başlanmıştır.

Ülkemizde parlamento genel seçimlerine bakıldığında ne İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri örneğinde ne de Fransa örneğinde olduğu gibi uygulanan seçim sistemi doğasından kaynaklı bir seçim ittifakı zorunluluğu görülmemektedir. Ülkemizde nispi temsil sisteminin uygulanıyor olması nedeniyle tüm siyasi partiler tek başlarına oyları oranınca temsilcilik kazanabilmektedir. Fakat birazdan da inceleneceği üzere d’Hondt sisteminin seçim ittifaklarına belirli oranlarda fayda sağladığı söylenebilir. Buna karşılık seçim ittifakları, seçim barajının olduğu nispi temsil sistemlerinde küçük partilerin oylarının boşa gitmemesi için çok önemli fayda sağlamaktadır.²⁹ Yüzde on gibi çok yüksek bir seçim barajının mevcut olduğu ülkemizde ittifakların en önemli etkisi, küçük partilerin ittifak içinde parlamentoya girmesinde görülmektedir. Ülkemizde “İttifak Yasası” öncesinde her ne kadar siyasi partilerin seçim ittifakı yapması yasak olsa da uygulamada farklı yöntemlerle seçim ittifakları görülebilmekteydi. Bu ittifakların en önemli amacı da genellikle partilerin yüksek seçim barajını aşmasını sağlamaktı. Örneğin; 1991 seçimlerinde seçim barajı altında kalacağı düşünülen Refah Partisi ve Milliyetçi Çalışma Partisi parlamentoya girebilmek için seçim ittifakı yapmıştır. Fakat “Kutsal İttifak” olarak adlandırılan bu seçim ittifakı yasal düzenlemeler nedeniyle partilerin kurumsal kimliklerini koruyarak yapılmamıştır. Milliyetçi Çalışma Partisi, adaylarını Refah Partisi listelerinden seçimlere sokmuştur ve böylece parlamentoya girmeyi başarmıştır.³⁰ “İttifak Yasası” sonrası günümüzde ise siyasi partiler kendi kurumsal kimliklerini koruyarak ittifak çatısı altında seçimlere girebilmektedir.

1. D’HONDT SİSTEMİ VE İTTİFAK

Ülkemizde uygulanan barajlı d’Hondt sistemi, seçim çevrelerinde genellikle büyük partiler lehine sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.³¹ İttifak yasasıyla birlikte bu durum daha da adaletsiz bir hâle gelmiştir. Zira tam olarak uygulanan nispi temsil sistemlerine göre daha çok büyük partiler lehine sonuç veren d’Hondt

²⁹ Kadima, *a.g.m.*, s.10.

³⁰ Bu ve benzeri seçim ittifakları için bkz. (Çevrimiçi) <https://www.gzt.com/dunya-politika/turk-siyasi-tarihindeki-siyasi-ittifaklar-3356232>, E.T.: 13.09.2019.

³¹ David M. Farrell, *Comparing Electoral Systems*, Londra, Macmillan, 1997, s.65; Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*, 20. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2016, s.253.

sistemi, ittifak yasasıyla birlikte büyük ittifaklar lehine daha büyük adaletsizlikler ortaya çıkarmaya başlamıştır.³² D'Hondt sistemi nedeniyle ittifak kurumu, ittifak yapan partilere yaramakta ve herhangi bir ittifak içinde bulunmayan partilere ise zarar vermektedir.³³ Kısacası ittifak yapan partiler daha fazla temsilcilik kazanmaktayken ittifak içinde bulunmayan partiler daha az temsilcilik kazanmaktadır. Bu durum, temsilde adaleti olumsuz etkilemektedir. İttifak yasasıyla getirilen değişikliğe göre 2839 sayılı kanununun 33. maddesi şu şekildedir:

“İttifakın elde edeceği milletvekili sayısının hesaplanmasında, ittifak yapan siyasi partilerin toplam oyu esas alınır. İttifakın elde ettiği toplam milletvekili sayısı, ittifak yapan siyasi partiler arasında her birinin aldığı geçerli oy sayısı esas alınarak bu maddedeki usule göre paylaşılır.”

Buna göre; ittifak yapan siyasi partilerin toplam oyu esas alınarak ittifakın kazandığı toplam milletvekilliği sayısı belirlenmekte ve bu milletvekillikleri daha sonra ittifak içindeki partilere dağıtılmaktadır. Aslında kural olarak ittifak yapan siyasi partilerden birine oy vermek gerekmektedir. Fakat oy pusulasında ittifak bloğu içine basılmış ve fakat ittifak içindeki siyasi partilerden herhangi birine verilmemiş oylar da ittifakın toplam oyuna dâhil edilmektedir. Bu ortak oylar daha sonra ittifak içindeki partilere almış oldukları oy oranına göre dağıtılmaktadır. İttifak içindeki bir siyasi parti, kendi almış oy miktarının ittifak içindeki tüm siyasi partilerin toplam oy miktarına bölünmesiyle bir katsayı elde etmektedir. Daha sonra bu katsayı ile ittifak ortak oyu çarpılmakta ve o parti ittifak ortak oyundan kendi payına düşen oyu almaktadır.³⁴

Genellikle büyük partiler lehine sonuçlar ortaya çıkaran d'Hondt sistemi, ittifaklar lehine de olumlu sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Zira birkaç siyasi partinin

³² Haluk Alkan, *Kurumsal Yaklaşım Işığında Yeni Siyasetin Analizi: Cumhurbaşkanlığı Sistemi*, Ankara, Liberte Yayınları, 2018, s.147; Seçim çevrelerinde d'Hondt sistemi uygulanırken tüm ülke çapında nispi temsilin tesisi sağlanamamaktadır. Ülkemizde uygulanan d'Hondt sistemine bakıldığı zaman seçim çevrelerinde daha çok büyük partilerin avantaj sağladığı, artık milletvekilliklerini daha çok büyük partilerin elde ettiği görülmektedir. Seçim çevreleri ne kadar küçülürse nispi temsil sistemleri, temsilde adalet işlevlerini o kadar kaybetmektedir. İl esaslı seçim çevresi uygulamasının görüldüğü ülkemizde de özellikle orta ve küçük illerde d'Hondt sisteminin tam olarak adaletli bir milletvekili dağılımını sağlayamadığı görülmektedir.

³³ Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 21. Baskı, Bursa, Ekin Yayıncılık, 2017, s.504.

³⁴ Örneğin; A Partisi 120, B Partisi 40 ve A+B İttifakı 60 oy almış olsun. (Oy pusulasında A ya da B Partilerine oy verilmemiş olmasına rağmen ittifak alanı içine basılan oylar İttifakın oyu sayılacaktır.) Bu durumda; A ve B Partileri toplam 160 oy aldığı için, A Partisi $120/160=0,75$ katsayı ve B Partisi $40/160=0,25$ katsayı elde edecektir. İttifakın ortak oyu olan 60 oy, bu katsayılara göre A ve B Partilerine dağıtılacaktır. Yani 60 oyun, $60 \times 0,75=45$ oyu A Partisine ve $60 \times 0,25=15$ oyu B Partisine verilecektir. Yetkin Çınar/Türkmen Göksel, “21 Şubat 2018'de Teklif Edilen 'İttifaklı d'Hont' Sistemine Göre Seçim Simülasyonları”, *TEPAV Politika Notu 2018/08*, (Çevrimiçi) http://www.tepav.org.tr/upload/files/1520064504-6.21_Subat_2018_de_Teklif_Edilen_Ittifakli_d_Hondt_Sistemine_gore_Secim_Simulasyonlari.pdf, E.T.: 20.08.2019.

tek başına seçime girmesi, ittifak yaparak büyük bir şekilde seçime girmesinden daha dezavantajlıdır. Şimdi ittifakın d'Hondt sistemi içinde milletvekili dağıtımına etkisini bir örnek ile inceleyelim: Altı milletvekilinin çıkacağı ve altmış bin geçerli oyun kullanıldığı bir seçim çevresinde; A Partisi yirmi bin, B Partisi on sekiz bin, C Partisi on beş bin ve D Partisi yedi bin oy almış olsun. Bu durumda d'Hondt sistemine göre partilerin kazanacağı milletvekili sayılarını hesaplayacak olursak sonuç aşağıdaki tablodaki gibi olacaktır:

	1. Bölme	2. Bölme	3. Bölme	4. Bölme	5. Bölme	6. Bölme
A Partisi	20.000	10.000	6.666	5.000	4.000	3.333
B Partisi	18.000	9.000	6.000	4.500	3.600	3.000
C Partisi	15.000	7.500	5.000	3.750	3.000	2.500
D Partisi	7.000	3.500	2.333	1.750	1.400	1.166

Tablo I: (D'Hondt Sistemine Göre Bölme)

Sonuçta çıkan sayıları büyükten küçüğe doğru sıralayacak olursak ilk altı sayı; yirmi bin (A), on sekiz bin (B), on beş bin (C), on bin (A), dokuz bin (B) ve yedi bin beş yüz (C) şeklinde olacaktır. A Partisi iki MV, B Partisi iki MV, C Partisi iki MV ve D Partisi sıfır MV kazanacaktır.

Şimdi aynı seçime A ve D Partilerinin ittifak yaparak girdikleri durumu inceleyelim. Bu durumda milletvekillikleri dağıtılırken ittifak yapan siyasi partilerin toplam oyu esas alınacağı için tabloyu A+D İttifakı ve diğer partiler şeklinde güncellememiz ve yeni çıkan sonuca göre milletvekilliklerini dağıtmamız gerekecektir. Buna göre A ve D Partilerinden oluşan A+D İttifakı yirmi yedi bin oy almıştır ve hesaplamada yirmi yedi bin sayısı kullanılacaktır. Diğer partiler ise aynı oy sayılarıyla hesaplamaya katılacaktır.

	1. Bölme	2. Bölme	3. Bölme	4. Bölme	5. Bölme	6. Bölme
A+D İttifakı	27.000	13.500	9.000	6.750	5.400	4.500
B Partisi	18.000	9.000	6.000	4.500	3.600	3.000
C Partisi	15.000	7.500	5.000	3.750	3.000	2.500

Tablo II: (A+D İttifakına Göre D'Hondt Sisteminde Bölme)

Sonuçta çıkan sayıları büyükten küçüğe doğru sıralayacak olursak ilk altı sayı; yirmi yedi bin (A+D), on sekiz bin (B), on beş bin (C), on üç bin beş yüz (A+D), dokuz bin (B) ve dokuz bin (A+D) şeklinde olacaktır. A+D İttifakı üç MV, B Partisi iki MV ve C Partisi bir MV kazanacaktır. Partilerin bağımsız olarak girdikleri seçimde A ve D Partileri toplam iki MV çıkarmakta ve C Parti-

si iki MV çıkarmaktayken A ve D Partilerinin ittifak yaptığı seçimde A ve D Partileri toplam üç MV çıkarmakta ve C Partisi bir MV çıkarmaktadır. İttifak sayesinde ittifak yapan A ve D Partileri bir adet fazladan milletvekilliği kazanmıştır. İttifak içinde bulunmayan C Partisi ise bir adet milletvekilliği kaybetmiştir.

Şimdi aynı örnek üzerinden bu defa A ve B Partilerinin ittifak yapması halinde milletvekili dağılımının nasıl olacağını inceleyelim. İttifak yapan partilerin toplam oyu esas alınacağı için tabloyu şu şekilde oluşturmamız gerekecektir:

	1. Bölme	2. Bölme	3. Bölme	4. Bölme	5. Bölme	6. Bölme
A+B İttifakı	38.000	19.000	12.666	9.500	7.600	6.333
C Partisi	15.000	7.500	5.000	3.750	3.000	2.500
D Partisi	7.000	3.500	2.333	1.750	1.400	1.166

Tablo III: (A+B İttifakına Göre D'Hondt Sisteminde Bölme)

Sonuçta çıkan sayıları büyükten küçüğe doğru sıralayacak olursak ilk altı sayı; otuz sekiz bin (A+B), on dokuz bin (A+B), on beş bin (C), on iki bin altı yüz altmış altı (A+D), dokuz bin beş yüz (A+B) ve yedi bin altı yüz (A+B) şeklinde olacaktır. A+B İttifakı beş MV ve C Partisi bir MV kazanacaktır. İttifak sayesinde ittifak yapan A ve B Partileri kazandıkları milletvekili sayısını bir adet artırmıştır. Seçime ittifak içinde girmeyen C Partisi ise bir adet milletvekilliği kaybederek sadece bir milletvekili kazanmıştır. En çok oy alan iki parti olan A ve B Partilerinin ittifak yaptığı ihtimalde oy oranlarıyla milletvekili dağılımları arasındaki ilişki ise şu şekilde olacaktır:

	Oy Miktarı	Oy Oranı	MV Sayısı	MV Oranı
A+B İttifakı	38.000	%63,3	5	%83,3
C Partisi	15.000	%25,0	1	%16,7
D Partisi	7.000	%11,7	0	%0,00

Tablo IV: (A+B İttifaklı Seçimde D'Hondt Sistemine Göre Oy Oranı-MV Oranı)

Görüldüğü üzere; A ve B Partileri toplam yüzde altmış üçlük oy oranıyla milletvekilliklerinin yüzde seksen üçünü kazanmaktayken C ve D Partileri toplam yüzde otuz yedilik oy oranıyla milletvekilliklerinin sadece yüzde on yedisini kazanmaktadır. Temsilde adalet ilkesi açısından bakıldığında zaman oldukça adaletsiz bir sonuçla karşı karşıya kalmaktayız.

Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nin (BETAM) yapmış olduğu araştırma sonuçlarında ittifak yapılması halinde 7

Haziran ve 1 Kasım 2015 parlamento seçimlerinin sandalye dağılımında nasıl değişiklikler olacağı ortaya konulmuştur. Buna göre; 2015 seçimlerine Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ile Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ittifakı yapılarak girilmiş olsa ittifak içindeki her iki parti de kazandığı milletvekili sayısını artırmaktadır. Fakat ittifak içinde seçime girmeyen Cumhuriyetçi Halk Partisi (CHP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP) milletvekili sayısında kayba uğramaktadır. 7 Haziran 2015 seçimlerinde AKP ve MHP toplam üç yüz otuz sekiz milletvekili kazanmıştır. Bu seçime AKP+MHP İttifakı yapılarak girilmiş olursa toplam kazanılan milletvekili sayısı üç yüz elli dörde yükselmektedir. AKP+MHP İttifakı toplam milletvekili sayısını on altı adet artırmakta ve en büyük parti olan AKP milletvekili sayısını on bir adet artırmaktadır. Buna karşılık CHP ve HDP ittifak yapmadan seçime girerse CHP'nin milletvekili sayısı on bir adet ve HDP'ninki ise beş adet azalmaktadır. Yine aynı şekilde 1 Kasım 2015 seçimlerine de seçime AKP+MHP İttifakı yapılarak girilirse AKP ve MHP'nin kazandığı toplam milletvekili sayısı üç yüz elli yediden üç yüz yetmiş yükselmektedir. Yani ittifak içindeki partiler toplam milletvekili sayısını on üç adet artırmakta ve en büyük parti olan AKP milletvekili sayısını on adet artırmaktadır. Buna karşılık seçime ittifaksız giren CHP'nin milletvekili sayısı on iki adet ve HDP'ninki ise bir adet azalmaktadır.³⁵ AKP ittifak yapması halinde her iki seçimde de on bir ve on adet fazladan milletvekili kazanmaktadır. Zaten ülkemizde genellikle büyük partiler lehine sonuçlar ortaya çıkaran d'Hondt sistemi, bu büyük partilerin ittifak yapması halinde daha da adaletsiz bir şekilde lehte sonuçlar elde etmesini sağlamaktadır.

Görüldüğü üzere ittifak kurumu, ittifak yapan partilere yaramakta ve herhangi bir ittifak içinde bulunmayan partilere ise zarar vermektedir.³⁶ D'Hondt sisteminin genellikle büyük partiler lehine sonuç vermesi nedeniyle ittifak içinde olmayan partiler ittifak kurumundan olumsuz etkilenmektedir. Yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere hiçbir ittifak içine girmeyen C Partisi, A ve D Partilerinin ittifak yaptığı ihtimalde de A ve B Partilerinin ittifak yaptığı ihtimalde de bir adet milletvekilliği kaybetmiştir. Bu açıdan bakıldığında ittifak kurumu temsilde adaleti olumsuz yönde etkilemektedir. Buna karşılık ittifak kurumunun milletvekilliği kazanamayacak küçük partilerin ittifak yaparak milletvekilliği kazanmasının önünü açtığını da belirtmek gerekmektedir. İttifak kurumu saye-

³⁵ Seyfettin Gürsel/Uğurcan Acar, "İttifak Kuralının Seçim Sonuçlarına Etkileri", *BETAM Araştırma Notu 18/224*, 2018, (Çevrimiçi) <https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2018/03/ArastirmaNotu224.pdf>, E.T.: 15.08.2019; Aynı şekilde; TEPAV'ın da yapmış olduğu simülasyonlarda da ittifak içindeki partiler benzer miktarlarda fazladan milletvekili kazanmaktadır. Çınar/Göksel, *a.g.m.*, s.5 vd.

³⁶ Gözler, *a.g.e.*, s.504.

sinde ittifak içine giren küçük partilerin temsil edilme ihtimalleri artmaktadır. Hatta ittifak sayesinde birbiriyle ideolojik olarak çok uzak programlara sahip siyasi partiler, kâğıt üzerinde ittifak yapabilecektir. Sırf iktidar partisinin parlamentoda çoğunluğa sahip olmasını engellemek için muhalif partiler, oy oranı yüzde ikinin altında olan marjinal partileri bile ittifak içine alıp parlamentoya sokmaya çalışabilecektir.³⁷ Bu sayede ittifak, parlamento aritmetiğinde temsilde adaletin sağlanmasına etki edebilecektir.

Küçük partilerin ittifaktan nasıl faydalanacağı konusunu örneklendirmek için yukarıdaki örnek üzerinden devam edelim. En küçük parti olan ve hiçbir milletvekilliği kazanamayan D Partisinin A Partisi ile ittifak yaparak girmiş olduğu seçimde A+D İttifakı üç milletvekili kazanmıştı. Bu üç milletvekilinin ittifak içerisinde dağıtımını da yine 2839 sayılı Kanununun 33. maddesi uyarınca d'Hondt usulüne göre yapılacaktır. A ve D Partilerinin ayrı ayrı aldıkları oy miktarları sırasıyla yirmi bin ve yedi bindi. Buna göre:

	1. Bölme	2. Bölme	3. Bölme
A Partisi	20.000	10.000	6.666
D Partisi	7.000	3.500	2.333

Tablo V: (A+D İttifakının Kendi İçinde D'Hondt Sistemine Göre Bölme)

A+D İttifakının kazanmış olduğu üç milletvekili A ve D Partileri arasında dağıtılacaktır. Yukarıdaki sayılar büyükten küçüğe doğru sıralandığında; yirmi bin (A), on bin (A) ve yedi bin (D) sayılarına milletvekilliği verilecektir. Buna göre; A Partisi iki milletvekili ve D Partisi bir milletvekili kazanacaktır. Hiçbir partinin ittifak yapmadığı sonuçlara göre en az oy alan D Partisi hiç milletvekili kazanamamaktayken ittifak içinde seçime giren D partisi bir adet milletvekili kazanmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında ittifak kurumu, ittifak içinde seçime giren partiler lehine sonuçlar doğurmaktadır. İttifak içinde seçime girmeyen partilerin ise adaletsiz bir şekilde daha az temsilcilik kazandığı görülmektedir. İttifak içinde olan ve olmayan siyasi partilere, d'Hondt sistemine göre milletvekili dağıtımını yapılırken temsilde adaletten uzaklaşmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, ittifak kurumunun tek başına bir avantaj getirmediğidir. İttifak, d'Hondt sistemi sayesinde ittifak yapan partilere avantaj sağlamaktadır. Örneğin; d'Hondt sistemi yerine diğer nispi temsil sistemine sahip ülkelerde uygulanan Haare gibi sistemler uygulanırsa ittifak yapan partilerle ittifak yapmayan parti-

³⁷ Nebi Miş, "Seçim İttifakı ve Gözden Kaçmaması Gereken Bir Husus", *Türkiye Gazetesi*, 17.02.2018, (Çevrimiçi) <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/nebi-mis/600749.aspx>, E.T.: 20.08.2019.

ler arasındaki fark azalabilecektir.³⁸ Tam olarak uygulanan (ülke esası) nispi temsil sistemleri uygulanırsa o zaman ittifak yapmanın milletvekili dağılımında hiçbir etkisi olmayacaktır. Kısacası ittifaklı d'Hondt sisteminde ittifak yapan siyasi partiler temsilde avantaj sağlamaktadır. Fakat her ne kadar temsilde adalet olumsuz etkilense de d'Hondt sistemine göre dağıtım yapılırken ittifak kurumunun partilere verdiği kazanç ve zarar oldukça sınırlıdır.³⁹ Temsilde adalet ilkesi açısından asıl önemli konu ise ittifak içindeki partinin (ittifak toplamda barajı aşmışsa) barajı aşmış sayılması ve ittifak içinde olmayan partinin (ülke genelinde yüzde on oranında oy alamamışsa) parlamento dışı kalmasıdır. Şimdi ittifak ile yüzde on seçim barajının bu ilişkisi incelenecektir.

2. YÜZDE ON SEÇİM BARAJI VE İTTİFAK

Parlamento seçimlerinde ittifak kurumunun sağladığı temel fayda, normalde seçim barajını geçemeyen partilerin girdikleri ittifak sayesinde seçim barajı engeliyle karşılaşmaksızın parlamentoya girebilmesidir.⁴⁰ Tabii ki bu durumun gerçekleşmesi, ittifakın toplamda yüzde ondan fazla oy kazanmış olmasına bağlıdır. Temsilde adalet ilkesi açısından yüzde on seçim barajının ittifak oylarıyla ve parti tüzel kişiliği korunarak aşılabiliyor olması, ilk bakışta olumlu bir özellik gibi görünmektedir. Böylece yüzde on seçim barajı ittifak sayesinde aşılabılır kılınmaktadır.⁴¹ Küçük partilerin ittifak yaparak parlamentoya girebiliyor olmaları, demokrasiyi “çoğulcu” kılmanın bir yolu olarak okunabilir. Böylece küçük partiler sistem dışına itilmemiş olacaktır.⁴² İttifak yasasıyla getirilen değişikliğe göre 2839 sayılı kanunun 33. madde hükmü şu şekildedir:

“Seçim ittifakı yapılması halinde, yüzde onluk barajın hesaplanmasında ittifak yapan siyasi partilerin aldıkları geçerli oyların toplamı esas alınır ve bu siyasi partiler için ayrıca baraj hesaplaması yapılmaz”.

Temsilde adalet, partilerin almış oldukları oy oranları ile kazandıkları sandalye sayısının orantılı olmasıdır.⁴³ Temsilde adaletten bahsederken belki de en

³⁸ Çınar/Göksel, *a.g.m.*, s.8 vd.

³⁹ Fakat parlamentodaki çoğunluk, referandum ve anayasal çoğunluk gibi kritik eşiklerde, ittifakın sağlayacağı ilave milletvekilleri belirleyici rolde olabilir. Gürsel/Acar, *a.g.m.*

⁴⁰ Gözler, *a.g.e.*, s.502; Taylan Barın, “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Temsilde Adalet İlkesi ve ‘Seçim İttifakı’ Düzenlemesinin Değerlendirilmesi”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2019, S.1, s.20; Kadima, *a.g.m.*, s.10.

⁴¹ Alkan, *a.g.e.*, s.146 vd.

⁴² Levent Gönenc, “Seçim İttifakları”, (Çevrimiçi) <https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/5909/Secim-Ittifaklari>, E.T.: 12.09.2019.

⁴³ Nihat Bulut, “Temsilde Adalet Yönetimde İstikrar İkilemi Bağlamında 22 Temmuz 2007 Seçimleri”, (Çevrimiçi) <http://www.e-akademi.org/makaleler/nbulut-2.htm>, E.T.: 21.08.2019.

önemli mesele, hemen hemen aynı oy oranına sahip iki partiden birinin kayda değer miktarda milletvekili kazanmasına rağmen diğerinin parlamentoya bile girememesidir. İşte bu durum, tam da yüzde onluk seçim barajı ile ittifak kurumunun ilişkisinden doğmaktadır. Örneğin; A Partisi toplam oyu yüzde onu geçen bir ittifak içinde seçime girmiş ve ülke genelinde yüzde dokuz oranında oy almış olsun. B Partisi ise tek başına seçime girmiş ve ülke genelinde yüzde dokuz buçuk oranında oy almış olsun. Sonuç olarak; A Partisi, parlamentoya girecek ve hatırı sayılır miktarda milletvekilliği kazanacaktır. B Partisi ise ulusal düzey seçim barajına takılacak ve parlamentoya giremeyecektir. Daha az miktarda oy alan A Partisinin hatırı sayılır miktarda milletvekilliği kazanıp daha fazla miktarda oy alan B Partisinin parlamentoya girememesi, temsilde adalet ilkesi açısından oldukça olumsuz bir durumdur. Bu denli büyük bir adaletsizlik, yüzde onluk yüksek seçim barajının ve ittifak kurumunun beraber uygulanması halinde her zaman ortaya çıkabilecektir.

Öte yandan ittifak kurumu, yüzde on seçim barajını aşmayı sağlaması nedeniyle küçük parti seçmenlerinin kendilerine en yakın gördükleri büyük partiye oy verme eğiliminden vazgeçerek gerçek partilerine oy vermeye başlamalarına neden olabilecektir. Böylece partilerin gerçek seçmen tabanı ortaya çıkabilecektir.⁴⁴ Bu durum temsilde adaletin daha fazla sağlanmasına imkân tanımaktadır. Ayrıca ittifak içindeki küçük parti (ittifakın toplam oyu yüzde onu geçtiği zaman) her halükarda parlamentoya girebileceği için parlamentodaki temsil oranı ve küçük partilerin temsil edilme ihtimali ittifakla beraber artmaktadır. Buna karşılık yeni hükümet sistemiyle birlikte zaten yüzde on seçim barajına ihtiyaç kalmadığı ve bu tarz ittifaklara ihtiyaç olmadığı söylenebilir. Yüzde on gibi yüksek bir seçim barajının hangi hükümet sistemi benimsenirse benimsenin temsilde adalet ile bağdaştırılması mümkün değildir. Fakat Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişle birlikte artık hükümetin parlamento içinden çıkmıyor olması nedeniyle bu baraj iyice işlevsiz bir hale gelmiştir.⁴⁵

Sonuç olarak; ittifak kurumu sayesinde yüzde on seçim barajını geçemeyen partilerin de parlamentoda temsil edilme imkânı ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan ittifak kurumu, her halükarda daha fazla temsil edilmenin önünü açmaktadır. Fakat bu temsil, adaletli bir temsil değildir. Küçük partilerin parlamentoya girebilmesi amaçlanıyor ise adaletli bir şekilde yapılması gereken şey, ittifak yapan

⁴⁴ Alkan, *a.g.e.*, s.147.

⁴⁵ Barın, *a.g.m.*, s.18 vd.; Başkanlık sistemlerinde; yürütme organı doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Bu nedenle başkanlık sistemlerinde; parlamento seçimlerinin, küçük partilerin de temsil edilmesine imkân sağlayacak şekilde düzenlenmesinde bir sorun bulunmamaktadır. Abdurrahman Eren, "Türkiye'de Uygulanan %10 Genel Seçim Barajının Serbest Seçim Hakkını İhlal Sorunu", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2008, C.16, S.2, s.73 vd.

küçük partilerin barajı aşmış sayılması değildir. Bunun yerine yüzde onluk yüksek seçim barajı, yüzde üç-beş gibi bir orana çekilmeli ya da tamamen ortadan kaldırılmalıdır. Zira ittifak içinde seçime girip daha az oy alan bir partinin parlamentoya girmesi ve tek başına seçime girip daha fazla oy alan bir partinin parlamento dışı kalması, temsilde adalet ilkesi açısından son derece olumsuz bir durumdur. Mevcut yasal düzlemde yüzde onluk yüksek seçim barajı ve “İttifak Yasası” kombinasyonu, temsilde adaletin boynu üzerinde her an büyük bir tehdit oluşturan Demokles’in kılıcı gibi durmaktadır.

KAYNAKÇA

- A. Ersoy KONTACI, “Siyasi İstikrar Temelli Koalisyon Eleştirileri: Anayasa Hukuku Açısından Ampirik Bir Analiz”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2016, C.28, S.123.
- Abdurrahman Eren, “Türkiye’de Uygulanan %10 Genel Seçim Barajının Serbest Seçim Hakkını İhlal Sorunu”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2008, C.16, S.2.
- Alexander S. Belenky, *Who will be the Next President?: A Guide to the U.S. Presidential Election System*, 2. Baskı, y.y., Springer International Publishing, 2016.
- Anne Stevens, *The Government and Politics of France*, London, Macmillan, 1992.
- David M. Farrell, *Comparing Electoral Systems*, Londra, Macmillan, 1997.
- Enid Lakeman/James D. Lambert, *Voting in Democracies: A Study of Majority and Proportional Electoral Systems*, London, Faber and Faber Publishing, 1955.
- Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*, 20. Baskı, İstanbul, Beta Yayınevi, 2016.
- George Tsebelis, “Nested Games: The Cohesion of French Electoral Coalitions”, *British Journal of Political Science*, 1988, C.18, S.2.
- Haluk Alkan, *Kurumsalcı Yaklaşım Işığında Yeni Siyasetin Analizi: Cumhurbaşkanlığı Sistemi*, Ankara, Liberte Yayınları, 2018.
- Hüseyin Özcan/Murat Yanık, *Siyasi Partiler Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul, Der Yayınevi, 2014.
- Denis Kadima “An Introduction to the Politics of Party Alliances and Coalitions in Socially-Divided Africa”, *Journal of African Elections*, 2014, C.13, S.1.
- Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 21. Baskı, Bursa, Ekin Yayıncılık, 2017.
- Levent Gönenç, “Seçim İttifakları”, (Çevrimiçi) <https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/5909/Secim+Ittifaklari>, E.T.: 12.09.2019.
- Marisa Kellam, “Why Pre-Electoral Coalitions in Presidential Systems”, *British Journal of Political Science*, 2017, C.47, S.2.
- Maurice Duverger, *Siyasi Partiler*, Çev. Ergun Özbudun, 2. Basım, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1974.
- Nebi Miş, “Seçim İttifakı ve Gözden Kaçmaması Gereken Bir Husus”, *Türkiye Gazetesi*, 17.02.2018, (Çevrimiçi) <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/nebi-mis/600749.aspx>, E.T.: 20.08.2019.
- Nebi Miş/Hazal Duran, “Seçim İttifakları”, *SETA Analiz*, 2018, S.232.
- Nelson W. Polsby/Aaron Wildavsky/Steven E.Schier/David A. Hopkins, *Presidential Elections: Strategies and Structures of American Politics*, 13. Baskı, Maryland, Rowman and Littlefield Publishers, 2012.

- Nihat Bulut, “Temsilde Adalet Yönetimde İstikrar İkilemi Bağlamında 22 Temmuz 2007 Seçimleri”, (Çevrimiçi) <http://www.e-akademi.org/makaleler/nbulut-2.htm>, E.T.: 21.08.2019.
- Paul Allen Beck/Frank J. Sorauf, *Party Politics in America*, 7. Baskı, New York, Harper Collins, 1992.
- Rıza Arslan, *Demokratik Yönetim Sistemleri: Parlamenter, Başkanlık, Yarı-Başkanlık ve Konkordanz Yönetim Sistemleri*, 2. Baskı, Bursa, Dora Yayınevi, 2015.
- Robert Blackburn, *The Electoral System in Britain*, New York, Macmillan, 1995.
- Robert Longley, “The Important Role of US Third Parties”, (Çevrimiçi) <https://www.thoughtco.com/importance-of-us-third-political-parties-3320141>, E.T.: 14.09.2019.
- Seyfettin Gürsel/Uğurcan Acar, “İttifak Kuralının Seçim Sonuçlarına Etkileri”, *BETAM Araştırma Notu 18/224*, 2018, (Çevrimiçi) <https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2018/03/ArastirmaNotu224.pdf>, E.T.: 15.08.2019.
- Sona Nadenichek Golder, *The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation*, Columbus, The Ohio State University Press, 2006.
- Taylan Barın, “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Temsilde Adalet İlkesi ve ‘Seçim İttifakı’ Düzenlemesinin Değerlendirilmesi”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2019, S.1.
- The National Democratic Institute and the Oslo Center for Peace and Human Rights, *Coalitions: A Guide for Political Parties*, 2015.
- Yetkin Çınar/Türkmen Göksel, “21 Şubat 2018’de Teklif Edilen ‘İttifaklı d’Hont’ Sistemine Göre Seçim Simülasyonları”, *TEPAV Politika Notu 2018/08*, (Çevrimiçi) http://www.tepav.org.tr/upload/files/1520064504-6.21_Subat_2018__de_Teklif_Edilen__Ittifakli_d__Hondt__Sistemine_gore_Secim_Simulasyonlari.pdf, E.T.: 20.08.2019.
- <https://www.gzt.com/dunya-politika/turk-siyasi-tarihindeki-siyasi-ittifaklar-3356232>, E.T.: 13.09.2019.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180316-28.htm>, E.T.: 25.08.2019.